

اقسام طبقه متوسط در ایران و عوامل ظهور آن

«شهرنشینی» و «رسانه‌ها» را عوامل اصلی ظهور طبقه متوسط در ایران دانست و اظهار کرد: طبقه متوسط در ایران به چهار گروه «سنتی»، «سنت‌گرا»، «مدرنیست» و «تلفیق‌گرا» تقسیم می‌شوند.

«شهرنشینی» و «رسانه‌ها» را عوامل اصلی ظهور طبقه متوسط در ایران دانست و اظهار کرد: طبقه متوسط در ایران به چهار گروه «سنتی»، «سنت‌گرا»، «مدرنیست» و «تلفیق‌گرا» تقسیم می‌شوند.

به گزارش خبرگزاری بین‌المللی قرآن (ایکنا)، رحیم محمدی، عضو هیئت‌علمی دانشگاه امام حسین(ع)، در نشست «بررسی وضعیت نیروهای اجتماعی در ایران» که امروز، شنبه، 17 اسفند 92 در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی، وابسته به جهاد دانشگاهی برگزار شد، در سخنان خود که به موضوع «وضعیت طبقه متوسط در جامعه ایرانی» اختصاص داشت، اظهار کرد: طبقه متوسط در نتیجه مدرنیزاسیون پدید آمده است. در جامعه ایرانی، همواره زمینه‌های توسعه، بسیار زیاد و نگاه ایرانیان، نگاه توسعه‌ای بوده است. پس از انقلاب اسلامی عده‌ای گمان می‌کردند که این نگاه توسعه‌ای، کمرنگ می‌شود، اما این اتفاق نیفتاد.

شهرنشینی از عوامل مهم ظهور طبقه متوسط است

وی ادامه داد: شاخص‌های طبقه متوسط، لزوماً اقتصادی نیست. مارکسیست‌ها، طبقه را امری اقتصادی می‌دانند، اما جامعه‌شناسان معتقدند که طبقه یک امر فرهنگی است. یکی از عوامل ظهور طبقه متوسط، پدیده شهرنشینی است. قبل از انقلاب، مدرسه و بعد از انقلاب، آموزش عالی، توده‌ای شد. بر اساس آمارها بیش از 70 درصد مردم ایران، شهرنشین هستند و حتی زندگی روستایی امروزی نیز همانند زندگی روستایی قدیم نیست.

نقش رسانه‌ها در ظهور طبقه متوسط

عضو هیئت‌علمی دانشگاه امام حسین(ع)، عامل دیگر ظهور طبقه متوسط را «رسانه‌ها» دانست و اظهار کرد: اساساً زندگی امروز با رسانه‌ها و در رسانه‌ها است. حدود 60 تا 70 درصد جوانان ایرانی از گوشی‌هایی که سیستم‌عامل اندروید دارند، استفاده می‌کنند و مدام با جهان در ارتباط هستند. بنابراین رسانه‌ها به بخشی از ذهنیت ما تبدیل شده‌اند. وی تأکید کرد: هویت طبقه متوسط، یک هویت گفتمانی است و حالت کنشگری یا ساختاری همانند طبقه در قدیم را ندارد و به همین دلیل موضوعی غیرسیال است. طبقه قدیم یک مفهوم اقتصادی داشت و کل جامعه به شکل مثلی بود که در راس آن، طبقه سرمایه‌دار، در مرحله پایین‌تر، طبقه متوسط و اکثر جامعه فقیر در پائین این هرم قرار داشتند، اما جامعه امروزی، حالت یک شش ضلعی پیدا کرده است که قطر وسط آن که بسیار مهم است، شامل طبقه متوسط است. وی افزود: آصف بیات، یک مفهوم از طبقه متوسط با عنوان «طبقه متوسط فقیر» ابداع کرد که به لحاظ اقتصادی، متوسط و به لحاظ فرهنگی، فقیر هستند. این طبقه می‌تواند ثبات اجتماعی را به چالش بکشد. کسانی که بر روی قطر این شش ضلعی قرار دارند «افراد میانه‌حال» و افراد از قطر به بالا، «طبقه متوسط متمکن» هستند.

اقسام طبقه متوسط در ایران

محمدی ادامه داد: طبقه متوسط در ایران، به لحاظ فرهنگی به چهار دسته تقسیم شده است. دسته اول، گروهی هستند که سنتی فکر می‌کنند و نمادشان هم، دهقانان، روحانیون و بازاریان قدیم است. این گروه دارای یک جهان‌بینی سنتی هستند. در کنار این دسته، گروه دیگری به نام «سنت‌گرا» وجود دارد که سنتی نیستند، اما مدرن را پس می‌زنند و به مدرنیته و غرب، اعتراض دارند. این گروه بر اساس تشدید گفتمان غرب‌زدگی، تحت تأثیر افکار مرحوم علی شریعتی، روحانیت مبارز و جریان‌ات چپ‌گرای قبل از انقلاب اسلامی پدید آمدند.

عضو هیئت‌علمی دانشگاه امام حسین(ع)، تأکید کرد: در ایران امروز، یک تحول جدی را در این طبقه مشاهده می‌کنیم که با مطالعه‌ای که آصف بیات، درباره وضعیت مصر انجام داده‌اند و به «پسااسلام‌گرایی» اشاره می‌کنند، قابل مقایسه است. آصف بیات می‌گوید: این سنت‌گرایان در مصر، پس از به دست گرفتن سیاست، فهمیدند که با آن نگاه سنتی نمی‌توانند عمل کنند و حزب تشکیل دهند؛ بنابراین نیازمند بازبینی تفکرات خود هستند.

وی گروه دیگر از طبقه متوسط در ایران معاصر را «مدرنیست‌ها» دانست و عنوان کرد: مدرنیست‌ها افرادی همانند روشنفکران، هنرمندان و دانشگاهیان هستند که همه چیز و حتی دین را از منظر مدرنیستی نگاه می‌کنند و می‌فهمند.

به گمان محمدی، گروه چهارم در طبقه متوسط ایران «تلفیق‌گرایان» هستند که تعارضی بین سنت ایرانی و اسلامی با سنت مدرن نمی‌بینند. علی‌رغم اینکه عده‌ای هستند که در سطح فلسفی از آشتی‌ناپذیری دین و فلسفه سخن می‌گویند، اما افرادی

هستند که اعتقادی به چنین تعارضی در تفکراتشان وجود ندارد. وی در پایان اظهار کرد: همه این گروه‌ها با همه اختلاف‌نظرهایی که در تفکراتشان وجود دارد به سمت تجدد و نوسازی گرایش دارند.